

שם, אגדה, משפחה

שורשי שמה של
משפחת אביחצירא

מטילדה טג'ר

השם "אביחצירא" (ABIHSERA), ולא אבוהצירא, כפי שנהוג בטעות לקרוא למשפחה זאת בארץ, הוא שמה של שושלת רבנים מפורסמת שמקורה במרוקו. השם הוא כינוי, ופירושו בארמית הוא "בעל המחצלת". על שום מה "בעל המחצלת"? מקורו של השם באגדה זו: מאז גירוש ספרד ישבה המשפחה במשך דורות רבים במרוקו, בעיירה ארפוד (Erfoud) שבאזור תפיללט (Tafilalt) שבדרום מזרח המדינה. שמה המקורי של המשפחה היה אלבו, כשמה של משפחה מכובדת שחיה בעבר בעיקר בחבל אנדלוסיה שבדרום ספרד. בארכיונים שונים בספרד נמצאו תעודות מן המאה ה-13 ועד המאה ה-15 המעידות על משפחה זו ועל בניה המפורסמים. בתחילת המאה ה-17, על פי האגדה, חלם הרב שמואל אלבו כי נתגלה אליו הקדוש ברוך הוא וציווה עליו לעזוב את מקומו ולעלות מיד לארץ ישראל. כשהתעורר הרב היה כולו נרגש מחלומו, והיה ברור לו שעליו להישמע למצוות הבורא. לפיכך ארו חפצים אחדים, קנה מחצלת בכדי לישון עליה בזמן ההפלגה, ויצא לדרכו. כשהגיע לנמל, נוכח הרב

לדעת כי האנייה כבר הפליגה, אולם היא עדיין נראתה באופק. הרב לא התבלבל! הוא פרס את המחצלת על פני המים, וכהרף עין הפכה המחצלת למעין רפסודה, שהודות לה הצליח הרב שמואל להשיג את האנייה, ולעלות עליה לנוכח עיניו המשתאות של רב החובל. כך הגיע הרב שמואל אלבו לארץ ישראל, שבה נפטר בשיבה טובה. מאז אותה העלייה המופלאה כונה הרב "בעל המחצלת", ובארמית "אביחצירא". שאר בני המשפחה קיבלו עליהם אף הם את הכינוי, שהפך לימים לשם המשפחה. בהקשר זה כדאי לציין כי לחלום ולמשמעותו היה חלק נכבד בחיי היהודים של מרוקו, בעיקר בקרב הרבנים שבהם. המילון הביוגרפי של רבני מרוקו, "מלכי רבנות" (יוסף בן-דנאיים, ירושלים 1932), מלא בסיפורי חלומות ופשרם, ובשנים האחרונות נחקרה תופעה זו במסגרות שונות. מקור אחר שצויין לשם "אביחצירא" טמון בסיפור על הרב שמואל ("הרב הקדוש"), אשר חי על פי הסיפור במאה ה-16 בגבאר (Gobar) הסמוכה לדמשק שבסוריה. אותו רב שמואל היה מומחה גדול בקבלה,

והיה על פי הסיפור הראשון שנקרא "אביחצירא", בגלל שהיה טווה או מוכר מחצלות. אלא שסיפור זה אינו מתקבל על הדעת, מאחר שמקום מושבה של המשפחה היה מאז ומעולם בדרום מרוקו. הרב המפורסם ביותר במשפחת אביחצירא היה ללא ספק הרב יעקב אביחצירא (1808-1880), שאף הוא עסק בקבלה. על רבי יעקב מספרים כי לא היה פותר חלומות ועושה נפלאות כמוהו. אביחצירא חי בארפוד שבמרוקו, אולם בערוב ימיו רצה למות בארץ הקודש ויצא לדרכו, שחצתה את צפונה של אפריקה, תוך שבכל קהילה מתקבל הרב בכבוד ובהדר. בהגיעו לדמנהור (Damenhur) שבמצרים חלה הרב יעקב, ובכ' באב תר"ם נפטר לאחר מחלה קצרה ונקבר שם. מאז הפך מקום הקבורה לאתר עלייה לרגל להילולת יום הפטירה, המתקיימת עד עצם היום הזה. למשפחת אביחצירא יש גם אחוזת קבר בארפוד, שבה נמצא קברו של רבי שמואל, בנו של רבי יעקב, שנפטר בשנת תשט"ו. באחוזת קבר זו מונח ספר, ובו ציור עץ המשפחה המתאר את כל צאצאיו של רבי יעקב אביחצירא.

לעיון נוסף:

1. A. Laredo, *Les noms des Juifs du Maroc*, Madrid 1978.
2. J. Toledano, *Une histoire de familles: les noms de familles juifs d'Afrique du Nord*, Jerusalem 1999.

מטילדה טג'ר היא בעלת תואר שני במדעי הספרנות, ועוסקת בגנאלוגיה מאז 1986. היא חברה בחברה הגנאלוגית הישראלית, ופרסמה מאמרים רבים בכתבי עת גנאלוגיים בארץ ובה'.